

یادداشت

در نقد خودتحقیری و نهیسی برای بیدارباش

● در روزگاری که از هر کران «از ماست که بر ماست» و «اینجا ایران است» می‌شنوم، خواندن کتابی که رویکردش برخلاف همه اینهاست حسن عجیب و جدیدی داشت که روزها و به گمانم تا همیشه مرمزشاوش خواهم کرد.

چند سالی است که نگاه‌کردن صادقانه به خود و جستن عیب کار در خود به درستی شیوه یا دست‌کم شعار جماعتی از مردم اصلاح‌جوی ما شده؛ اما در اغلب موارد بیش از حد انصاف خود را متهم کرده‌ایم و اغلب در محدوده نامناسب، اتهام خود را جسته‌ایم. بسیار به هم گفته‌ایم که مشکل که ذات ماست؛ ما ایرانی‌ها از اساس تکر و هستیم و مزور، اهل تعارف و دروغ‌گو و غیرجدی و همین صفات ما را در سطح پایینی از رشد و تمدن نگه داشته است. بارها دلمان خواسته که تلاش کنیم از آنچه ماهیتمان معرفی شده فاصله بگیریم و دیگر شویم، اما آسیب‌ها چنان جزء ذات ما خوانده شده که در این کارزار دچار خودباختگی شده‌ایم و عزت‌نفس و شهامت خود از کف داده و پیروزی را ناممکن دیده‌ایم.

کتاب «صنعت بر فراز سنت یا در مقابل آن» که شرحی بر آسیب‌شناسی روند توسعه پایدار در ایران به قلم مرتضی فرهادی است، بر آن است که نشانمان دهد آنچه هستییم نه ذات تاریخی و دیرسال ما بلکه نشانگان بیماری شده اخیر ماست. بیماری‌ای که اگرچه خود آن را پذیرفته و به درون راه داده‌ایم اما ژنتیکی نیست و عامل بیرونی قدرتمندی در کار بوده که با انگیزه بسیار و تداوم دائم بر سیستم ایمنی تاریخی ما تاخته است.

کتاب ما را دعوت می‌کند به گذشته نه‌چندان دور خود نگاه کنیم و به یاد آوریم که تمدنی پرقدر داشته‌یم؛ تمدن فربه و جانداری که رمقش را از منابع انسانی‌مان می‌گرفته است؛ منابعی همچون همت، سختکوشی، خودباوری، خودبستگی و یاری‌گری که در ساحت امن وجود اجدادمان آشیان داشته بدون اینکه از اساس به بقمار رفتنی باشد.

اما روزگاری رسید که رزق و روزی ما در قالب مایع سیاه و بدبوی نفت از زیر زمین جوشید و تقصیر ما از آنجا آغاز شد که منابع با خون دل به‌کند آمده تاریخی‌مان را به اندوخته تجدیدنپذیر یا پایشان تاخت زدیم. الله‌الله که تلف کرد و که اندوخته بود!

بقمار ما می‌دانست برای اینکه خاک و زیر خاک را بازبیم باید از خود عقب بنشینیم و آماده‌خواری را بجشیم و آموخته آن شویم. خار چشم او حمت و زور بازو و اندیشه جست‌وجوگر و هوشمند نیاکانمان بود که به مکر و افسوس و صبر یک‌پاک‌پاشش را برکشید و آنگاه تباه شدیم.

آنچه این کتاب مفاهیم را کلی و شعارگونه رد یا تأیید نمی‌کند بلکه به تفصیل به معرفی و واکاوی آن می‌پردازد و می‌کوشد ما را از قضاوت به سمت مشاهده دقیق سوق دهد تا تدبیر و درمان را به‌جای خشم و کینه بنشانند.

بخش دیگری از کتاب که برای من الهام‌بخش

و امیدافرین است توصیف کشورهایی در وضعیت

مشابه ماست که در حوضیض مذلت برخاسته سرنوشت

دیگری برای خود برگزیده‌اند؛ به‌خصوص سرنوشت

پسرعموهای خلف هندی‌مان که به تعبیر نگارنده به

لحاظ فرهنگی و ذخایر طبیعی مشابهت‌های زیادی با

ما دارند.

روح جسور و دانایی به نام مهاتما گاندی با طرح

ریشه‌ها رهبر این بازآفرینی است؛ اما نکته نهفته، آن

جامعت عظیمی است که صدای او را شنیده و توانستند

با او همراه شوند. انصاف نیست اگر از حمایت ملت

فرهیخته آلمان از جنبات‌کاری به اسم هیتلر شگفت‌زده

شویم و پتانسیل‌های مردم فقیر هند در درک رهبر

بزرگشان را نادیده بگیریم؛ رهبری که خوداتکایی عملی

و کاربردی نه شعاری و رهبریزد ماشین‌زدگی به عنوان

رویکردی هوشیارانه و دوراندیشانه و متکی بر فکت‌ها و

علت و معلول‌ها نه تعصب و تازه‌گریزی را با زندگی‌اش

و نه شعارهایش به آنها نشان داد.

در مجموع این کتاب توانسته بسیار نزدیک به حدی

که بشود از یک کتاب انتظار داشت، درد تنگ و عمیق

عقب‌ماندگی تاریخی در وجود ما را مرحله احساس به

مرحله تشخیص برساند.

در روزگاری این کتاب را خوانده‌ام که پاندمی کرونا

ماه‌هاست بر بشریت تاخته و سبک زدنگی به شکل

ناگزیری در حال تفاوت‌های بنیادی است؛ در ماه‌های

آغازین کروناهراسی که وحشت از هرچه از بیرون

می‌رسید وجودم را تسخیر کرده بود، دخیل بسته بودم

به آفتاب و ایوان و حیاط خانه و نه به شکل مشتاقانه

که محتاجانه و ناگزیر، نان می‌پختم؛ پنیر و ماست و

بیسکویت و ماکارونی درست می‌کردم؛ موهای خودم

و بقیه را کوتاه می‌کردم و حتی تلاش می‌کردم ابزارهای

ساده بسازم از آنچه هست!

خودبسنندگی، نه تفریاحنه که زیر و تلخ و سنگین

در قالب یک بلیت بخت‌آزمایی مرگ در جیمز بر من

رخ نموده بود و از این‌همه که فارغ می‌شدم دامن پهن

می‌کردم بیش این کتاب که گویا مرا می‌دید و لبخند

می‌زد که:

بله فرزند! همین را می‌گویم! تو هم شراب خودی

هم براینخارنه خود! سؤال توپی و پاسخ نیز تو!

این کتاب را بخوانید! البته که شیرین نیست اما

نهیب بیداری‌بخشی دارد که می‌تواند چشمه اشکان

را بجوشاند و چشم ششقتان را بشکاید بر زخم‌های

غرب این وطن بلاکشیده و دست همت و عزمتان را از

آستین خودمادی و وانهادگی بیرون کشد تا خودشدن و

خودبودن و خودپایی را شوق کنید.

محمد باقرزاده: «در سال‌های گذشته تحقیقاتی انجام

شده که نشان می‌دهد دست‌کم ۵۰ درصد دانشجویان

تحصیلات تکمیلی در ایران، برای فرار از خدمت روی

به ادامه تحصیل آورده‌اند؛» به نظر می‌آید محتوای

این جمله که پیش‌تر از زبان «علی‌رضا عبدالله‌زاده»

مشاور وقت معاون رفاه اجتماعی وزیر تعاون، کار

و رفاه اجتماعی بیان شده، همچنان صادق است

و اگرچه عدد و درصد آن افزایش پیدا نکرده باشد،

دست‌کم کاهش نیافته است. دغدغه‌ای به نام سربازی

که از ۱۸ سالگی و حتی پیش‌تر ذهن بسیاری از جوانان

ایرانی و خانواده‌هایشان را درگیر می‌کند، در این سال‌ها

بارها به اخبار هم کشیده شده و بارها مقامات دولتی و

نظامی و همچنین نمایندگان مردم در مجلس شورای

اسلامی از لزوم اصلاح قانون سربازی سخن گفته‌ند که

البته همه تلاش‌ها تاکنون به در بسته خورده است. در

تازه‌ترین خبر که البته رنگ‌وبوی اصلاح و بهبود هم

دارد، قرار است از سال آینده میانکین حقوق سربازان

ایرانی حدود سه برابر افزایش پیدا کند. این خبر آن‌قدر

جدی است که حتی عدد و رقم آن در بودجه سال ۱۴۰۰

هم لحاظ شده و قرار است میانکین حقوق سربازان از

۴۵۰ هزار تومان در ماه به حدود یک میلیون و ۳۵۰ هزار

تومان برسد. ماجرای سربازی در ایران و معضلات

مردان تازه به سن بلوغ رسیده، البته فقط به حقوق و

افزایش نه‌چندان تأثیرگذار آن خلاصه نمی‌شود و قصه

سربازی و تغییرات ناموفق آن در این سال‌ها حکایتی

طولانی است.

سربازی؛ دغدغه ثروتمندان یا دهک‌های پایین

جامعه

شاید یکی از پربیننده‌ترین ویدئوهای چند سال گذشته

درباره سربازی توضیحات «موسی کمالی» رئیس اداره

سرمایه انسانی سرباز ستاد کل نیروهای مسلح در

برنامه وضعیت مسئول از شبکه پنج سیماست؛ آنجا که

درباره وضعیت خدمت یکی از بصرانش می‌گوید و با

اشاره به معافیت فرزندش به خاطر شکستگی دست

در ورزش، می‌گوید: «پسرم که معاف شد فهمیدم قانون

بی‌خودی است و عوضش کردم». این سخنان یک مدیر

در حوزه نظام وظیفه اگرچه ممکن است با ابهاماتی

همراه باشد اما در این چند سال با انتقادات فراوانی

در رسانه‌های رسمی و شبکه‌های اجتماعی همراهی و

شده و بسیاری از کاربران از عادی‌بودن چنین روندی

سخن گفته‌اند. درست یا نادرست حالا گروه زیادی

اعتقاد دارند که قوانین در ایران ممکن است متناسب

با فرزندان افراد مهم و تأثیرگذار تصویب یا تغییر کند و

به همین دلیل برخی افراد مهم سرباز با نگاه‌های

انتقادی از دهر رفتن دو سال مشمول از سر خود سخن

می‌گویند. این نگاه‌های انتقادآمیز به خدمت سربازی با

تلاش برای تعلیق آن تا حدی است که حالا بر اساس

آمارهای معتبر، نزدیک به ۵۰ درصد فارغ‌التحصیلات

کارشناسی برای به‌تأخیرانداختن این دوره دوساله، روی

به ادامه تحصیل می‌آورند. علاوه‌براین در این سال‌ها

با رسانه‌های اخباری از تلاش‌های عجیب بعضی مسئولان

برای دریافت معافیت هم رسانه‌ای شده است. درباره

این تلاش‌ها و رفتارهای عجیب برای دریافت معافیت

پزشکی در سال‌های گذشته، گزارش‌های زیادی هم

نوشته شده اما همچنان نزدیک به دو میلیون مشمول

در شرایط «فرار از خدمت» به سر می‌برند؛ جوانانی

که درصدم بالای۱۰۰۰۰۰ نفر، به گفته مشاور معاون رفاه

اجتماعی وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی از دهک‌های

پایین جامعه هستند که البته پیش از این هم مسئولانی

دلیل این فرار در دهک‌های پایین را تلاش برای تأمین

معاش خانواده خوانده‌اند. حالا و در صورت تغییر و

افزایش حقوق سربازان ممکن است افرادی دست‌کم از

طبقات پردرست جامعه با رغبت بیشتری عازم خدمت

جامعه

قرار است امسال حقوق سربازان ۳ برابر شود که این افزایش می‌تواند گامی به سمت سربازی حرفه‌ای باشد

سربازی؛ یک گام به پیش

علی مصطفی روحانی، سرباز

سربازی شوند. در این بین البته انتقادات به شیوه کنونی سربازی تنها به حقوق پایین خلاصه نمی‌شود؛ دست‌کم در چهار مجلس گذشته طرح‌هایی برای اصلاح قانون کنونی سربازی مطرح شد و مرحله‌ای را هم پیش بردند هرچند تاکنون هیچ‌کدام به سرانجام نرسیده‌اند. علاوه‌براین در سال‌های گذشته جامعه‌شناسان و همچنین مسئولان زیادی به انتقاد از روند کنونی دوران سربازی در ایران پرداختند و مواردی مشابه نظرات سربازان را بیان کردند که یکی از پرکارترین موارد، همین نبود آموزش‌های مهارت‌های مرتبط با زندگی است. مجلس شورای اسلامی هم پیش از این و در سال‌های گذشته بحث تغییر خدمت وظیفه عمومی را پیگیری کرده، ولی تمام بررسی‌ها به چند گزارش مرکز پژوهش‌ها یا نطق و تذکرها خلاصه شده است. در یکی از گزارش‌های این مرکز و در نقد شرایط کنونی آمده است که «قانون فعلی سربازی در شان نظام جمهوری اسلامی نیست». این گزارش در بررسی سربازی و تأثیر آن بر زندگی جوانان ایرانی می‌نویسد: «رفتارهای تحقیرآمیز با سربازان، مشکلات بهداشتی، پایین‌بودن منزلت اجتماعی سربازان، ناراضیاتی خانواده‌ها، تأخیر در زمان ازدواج، طولانی‌بودن غیرنظامی سربازی در زمان صلح، تفاوت‌های معنادار در محیط‌های به‌کارگیری سربازان در ارتش و سپاه و برخی پارتی‌بازی‌ها از جمله مشکلات اصلی روند فعلی سربازی در ایران است.» تمام طرح‌های اصلاح سربازی در ۲۰ سال گذشته البته به در بسته خورده و حتی در تازه‌ترین خبر همین آبان رئیس کمیسیون امنیت ملی مجلس از کنارگذاشتن آخرین طرح در دست بررسی هم سخن گفت.

تغیر تازه؛ سه‌برابر شدن حقوق سربازان
مهم‌ترین تغییر چند دهه پیش اما به‌تازگی و در هفته گذشته خبری شد؛ افزایش سه‌برابری میانکین حقوق سربازان در ایران. این افزایش البته در بودجه پیشنهادی دولت به مجلس هم آمده که رئیس اداره سرمایه انسانی سرباز ستاد کل نیروهای مسلح هم توضیحاتی درباره آن منتشر کرد. «غلامرضا رحیمی‌پور» به‌تازگی دراین‌باره گفته است: «برابر هماهنگی‌های انجام‌شده با سازمان برنامه و بودجه، حقوق سربازان وظیفه از ابتدای سال ۱۴۰۰ به میزان قابل ملاحظه‌ای افزایش پیدا می‌کند. در حال حاضر میانکین حقوق سربازان وظیفه نیروهای مسلح ۴۸۰ هزار تومان است که از ابتدای سال ۱۴۰۰، این میانکین به (۱۳۰۵۰۰۰۰ ریال) یک‌میلیون و ۳۵۰ هزار تومان خواهد رسید». به گفته رئیس اداره سرمایه انسانی سرباز ستاد کل نیروهای مسلح، با این افزایش سه‌برابری، حدود ۶۰ درصد قانون درخصوص حقوق سربازان محقق می‌شود. قانون اما درباره حقوق سربازان چه می‌گوید که حالا قرار است پس از سال‌ها مهم‌ترین تغییر چند دهه پیش اما به‌تازگی و در هفته گذشته خبری شد؛ افزایش سه‌برابری میانکین حقوق سربازان در ایران. این افزایش البته در بودجه پیشنهادی دولت به مجلس هم آمده که رئیس اداره سرمایه انسانی سرباز ستاد کل نیروهای مسلح هم توضیحاتی درباره آن منتشر کرد. «غلامرضا رحیمی‌پور» به‌تازگی دراین‌باره گفته است: «برابر هماهنگی‌های انجام‌شده با سازمان برنامه و بودجه، حقوق سربازان وظیفه از ابتدای سال ۱۴۰۰ به میزان قابل ملاحظه‌ای افزایش پیدا می‌کند. در حال حاضر میانکین حقوق سربازان وظیفه نیروهای مسلح ۴۸۰ هزار تومان است که از ابتدای سال ۱۴۰۰، این میانکین به (۱۳۰۵۰۰۰۰ ریال) یک‌میلیون و ۳۵۰ هزار تومان خواهد رسید». به گفته رئیس اداره سرمایه انسانی سرباز ستاد کل نیروهای مسلح، با این افزایش سه‌برابری، حدود ۶۰ درصد قانون درخصوص حقوق سربازان محقق می‌شود. قانون اما درباره حقوق سربازان چه می‌گوید که حالا قرار است پس از سال‌ها

وضعیت نارنجی است، اما محدودیت‌ها ادامه دارد

شوقرژانهسال هجدهم • شماره ۳۸۸۲

گفت: تهران اکنون به وضعیت نارنجی رسیده و آنچه حاصل این وضعیت است، رعایت پروتکل‌ها ازسوی مردم است، چون این موضوع پاشنه آشیل این طرح و مدیریت بیماری است. دکتر نادر توکلی در گفت‌وگو با ایسنا، با اشاره به افزایش بازگشایی مشاغل در وضعیت نارنجی اظهار کرد: طبیعتاً تردد با حمل‌ونقل عمومی مجدداً افزایش می‌یابد، اما شاید محدودیت تردد‌های شبانه توانسته باشد فرهنگ‌سازی کند تا مردم پروتکل‌ها را رعایت کنند. آنچه موضوع نارنجی است، تعداد این است که تمام پروتکل‌ها از سوی مردم رعایت شود، چون این موضوع پاشنه آشیل این طرح و کنترل بیماری است. توکلی ادامه داد: با محدودیت‌هایی که پشت سر گذاشتیم تعداد بستری‌های کرونا و تعداد مرگ‌ومیر ناشی از بیماری کاهش یافته است، ولی چون میزان غربالگری و انجام تست‌ها افزایش یافته، تعداد موارد شناسایی‌شده بیماری افزایش می‌یابد. همچنین سخنگوی ستاد ملی مقابله با کرونا از اعمال منع تردد شبانه (از ساعات ۹ شب تا چهار صبح) برای شهرهای در وضعیت نارنجی کرونا علاوه بر شهرهای قرمز خبر داد. دکتر علیرضا رئیسی با اشاره به جلسه ستاد ملی مقابله با کرونا به رعایت پروتکل‌های بهداشتی از سوی مردم اشاره کرد و گفت: در یک ماه گذشته میزان رعایت پروتکل‌ها به بالای ۸۵ درصد رسیده و نویدبخش این است که ما در کنترل اپیدمی می‌توانیم موفق باشیم. بر همین اساس هم از ۱۶۰۰ شهر قرمز کرونا امروز ۶۴ شهر در این وضعیت باقی مانده و ۲۷۸ شهر به وضعیت نارنجی ۱۰۶ و وضعیت قرمز تبدیل شده‌اند. او افزود: از ۶۴ شهر قرمز فعلی، ۱۱ شهر روند نزولی کندی دارند

درباره هر تغییری مقاومت دارند و به نظر می‌آید هر تغییری در این زمینه نیاز به زمان دارد و طرحی که می‌آید باید حداکثر تعامل را با این سازمان‌ها داشته باشد. طرحی که از بیرون بیاید و بعد بخواهد رضایت طرفین را بگیرد، ممکن نیست و باید طرحی با همکاری همه این سازمان‌ها نوشته شود.»

ضرورت تغییر در شیوه سربازی کنونی

مصطفی آبروشن» جامعه‌شناس و عضو انجمن

جامعه‌شناسی ایران که تجربه ۲۵ سال کار و فعالیت

در محیط نظامی را دارد، در گفت‌وگو با «شرق»

ضمن اشاره به نقاط ضعف و قوت سربازی به شکل

کنونی از ضرورت اصلاح این وضعیت می‌گوید. این

جامعه‌شناس در توضیح موارد مثبت این دوره می‌گوید:

«زندگی در سربازخانه و آسایشگاه‌های نظامی به شکل

نظام‌مند و آگاهانه، حق انتخاب افراد را سلب می‌کند

به‌عبارتی شخص در رابطه با نوع پوشش، تغذیه،

تفریح یا مدیریت بر بدن خود، هیچ‌گونه اختیاری نداشته

و تابع شرایط خاصی است که این تطبیق با امکانات

محدود، قدرت سازگاری را در جوان افزایش داده،

علاوه بر قناعت در زندگی، شیوه کنارآمدن در شرایط

سخت زندگی را به او می‌آموزد. این سبک از زندگی که

این قانون تاکنون اجرائی نشده و آنچه به عنوان حقوق

برای سربازان آن هم با تأخیر پرداخت می‌شود تفاوت

فراوانی با این اعداد دارد.

تذکرات پیاپی مجلسی‌ها درباره حقوق سربازان

جست‌وجویی در تاریخچه اخبار مجلس شورای

اسلامی از تذکراتی پیاپی نمایندگان چندین دوره

درباره شرایط سربازی و همچنین ضرورت پرداخت

حقوق قانونی و به‌موقع حکایت دارد. «طیبه

سیاوشی‌شاه‌علایی» نماینده مردم تهران در مجلس

دهم که چند مورد از این تذکرات را امضا کرده در

گفت‌وگو با «شرق»، از لزوم اصلاح اساسی سربازی در

ایران می‌گوید. او اگرچه این افزایش حقوق را مفید

می‌داند اما به موردی مهم یعنی تأخیر در پرداخت

همان حقوق ناچیز سربازان هم اشاره می‌کند: «با هر

ملاک و معیاری که بخواهیم ارزیابی کنیم این عدد

بلخ مهمی نیست اما درباره همان عدد پیشین هم

غیرمتعارف‌های فراوانی به دست ما می‌رسید که این عدد

پرداخت نمی‌شود. یکی از تذکرات کتبی ما که تعداد

زیادی از زنان مجلس آن را امضا کرده بودند تذکر

درباره ضرورت پرداخت به‌موقع حقوق سربازان بود؛

یعنی یکی از معضلات اصلی همان حقوق ناچیز

سابق، پرداخت‌نشدن به‌موقع بود. بحث این است

که الان هنوز آن بازنگری اساسی در خدمت سربازی

با همان کوچک اما نشان می‌دهد که سربازی حرفه‌ای نامیده

شود، انجام نشده و این مورد اگر عملی شود می‌تواند تا

زمان تصویب طرح اصلی کمک‌کننده باشد.» او درباره

پیشینه طرح‌های مطرح‌شده در مجلس برای اصلاح

ساختار سربازی در ایران هم می‌گوید: «طرح‌های در

دست بررسی اهداف مهم‌تر و جامع‌تری دارند که یک

بخش کوچک همین حقوق است. هر طرحی که در

دستور کار قرار بگیرد و نماینده‌ای بخواهد در مجلس

آن را پیش ببرد حتماً باید با همکاری وزارت دفاع و

سازمان نظام‌وظیفه باشد ولی من فکر می‌کنم نهادهای

تصمیم‌گیر باید دست از مقاومت در مقابل هر تغییر و

اصلاحی بردارند.» بررسی تاریخچه طرح‌های مجلس

درباره سربازی از آن نشان می‌دهد که نزدیک به دو دهه

است هر طرحی در این زمینه بی‌نتیجه می‌ماند و حتی

طرح مجلس دهم به‌تازگی از دستور کار مجلس

بازدهم خارج شده است. دلیل این بررسی طولانی‌مدت

و بی‌نتیجه چیست؟ نماینده پیشین مردم تهران در

مجلس شورای اسلامی در پاسخ به این پرسش

می‌گوید: «به شدت سازمان نظام‌وظیفه و وزارت دفاع

رئیس گفت: امروز دو مصوبه در ستاد مطرح شد. مصوبه

اول منع تردد از ساعت ۹ شب تا چهار صبح در شهرهای

نارنجی علاوه بر شهرهای قرمز است. این محدودیت

قبلاً در شهرهای قرمز اعمال شده بود، اما برای شهرهای

در وضعیت نارنجی کرونا هم منع تردد شبانه مصوب

شد؛ یعنی در ۲۷۸ شهری که نارنجی هستند، منع تردد

شبانه اعمال می‌شود و با توجه به قید جمعیتی که

گذاشته شده، این مصوبه اجرائی می‌شود. سخنگوی

وزارت بهداشت نیز با اشاره به روند بیماری کرونا در

کشور گفت: با وجود کاهش تعداد شهرستان‌های

</